

Sygn. akt II Ca 1308/17

POSTANOWIENIE

Dnia 2 lutego 2018 r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu Wydział II Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący: SSO Ryszard Małecki (spr.)

Sędziowie : SSO Marcin Miczke

SSO Agnieszka Śliwa

Protokolant: st. sekr. sąd. Monika Kwitowska

po rozpoznaniu w dniu 2 lutego 2018 r. w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z wniosku S. Z.

przy udziale P. Z., Z. Z. (1) i M. Z. (1)

o dział spadku

na skutek apelacji wniesionej przez wnioskodawcę

od postanowienia Sądu Rejonowego Poznań-Stare Miasto w Poznaniu

z dnia 14 czerwca 2017 r.

sygn. akt I Ns 6/17

p o s t a n a w i a:

I. zmienić zaskarżone postanowienie w pkt. 4 w ten sposób, że wniosek uczestników P. Z. i Z. Z. (1) o zwrot pożytków oddać;

II. oddać apelację w pozostałym zakresie;

III. kosztami postępowania odwoławczego obciążyć wnioskodawcę i uczestników postępowania w zakresie przez nich poniesionym.

SSO Marcin Miczke SSO Ryszard Małecki SSO Agnieszka Śliwa

UZASADNIENIE

We wniosku złożonym do Sądu Rejonowego Poznań – Stare Miasto w Poznaniu wnioskodawca małoletni wówczas S. Z., reprezentowany przez matkę K. Z. (1), wniósł o dokonanie przez sąd działu spadku po J. Z., w skład którego wchodziły: własnościowe spółdzielcze prawo do lokalu mieszkalnego nr (...), położonego w P. na Os. (...), zapisanego w księdze wieczystej Sądu Rejonowego (...)w P. o nr KW (...), rekompensata za mienie pozostawione poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej i środki pieniężne na rachunku bankowym w (...) S.A., poprzez przyznanie mieszkania

na własność wnioskodawcy, rekompensaty – uczestnikowi P. Z., zaś środków na rachunku bankowym – po połowie uczestnikom Z. Z. (1) i M. Z. (1).

W uzasadnieniu wniosku wnioskodawca wskazał, iż postanowieniem z dnia 17 kwietnia 2009 r. Sąd Rejonowy Poznań – Stare Miasto w Poznaniu stwierdził, że spadek po J. Z., zmarłym w dniu 8 maja 2007 r. na podstawie testamentu własnoręcznego spadkodawcy z dnia 5 marca 2007 r. nabyli: prawnuk S. Z., wnuk P. Z., syn Z. Z. (1) i synowa M. Z. (2), w udziałach wynikających z treści postanowienia. W skład spadku wchodzi opisany wyżej lokal mieszkalny oraz rekompensata za mienie pozostawione poza granicami RP i środki na rachunku bankowym spadkodawcy w (...) S.A.

Według wnioskodawcy, zgodnie z wolą spadkodawcy wyrażoną w testamencie, jedynie on winien aspirować do nabycia w drodze spadkobrania lokalu mieszkalnego, zaś uczestnik P. Z. – do nabycia rekompensaty za mienie pozostawione poza granicami RP. Wnioskodawca wniósł również o dokonanie działu spadku bez wzajemnych spłat i dopłat, zgodnie z wolą spadkodawcy wyrażoną w testamencie.

W dniu 4 lutego 2016 r. wnioskodawca uzyskał pełnoletność.

Pismami z dnia 17 października 2016 r., 14 listopada 2016 r., 24 stycznia 2017 r. i 8 maja 2017 r., wnioskodawca domagał się sprostowania, względnie wykładni postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po J. Z. z dnia 17 kwietnia 2009 r., ustalenia że wnioskodawca był uprawniony do samodzielnego posiadania lokalu mieszkalnego wchodzącego w skład spadku, z wyłączeniem jego współposiadania przez pozostałych spadkobierców oraz o zawieszenie postępowania o dział spadku do czasu rozstrzygnięcia powyższych wątpliwości.

W odpowiedzi na wniosek uczestnik postępowania Z. Z. (1) przychylił się do wniosku o dokonanie działu spadku po J. Z. i wyraził zgodę na przyznanie wnioskodawcy lokalu mieszkalnego położonego w P. na Os. (...), zaś rekompensaty za mienie pozostawione poza granicami RP – uczestnikowi P. Z.. Jednocześnie uczestnik domagał się spłat wyrównujących jego udział w spadku. Uczestnik postępowania wniósł również o zwrot części pożytków pobranych przez K. Z. (1) za wynajem mieszkania wchodzącego w skład spadku, w wysokości 11.300zł.

Uczestnik postępowania P. Z., w odpowiedzi na wniosek, wniósł o ustalenie, że w skład spadku wchodzi:

- a) lokal mieszkalny stanowiący odrębną nieruchomość, położony w P. na Os. (...), zapisany w księdze wieczystej Sądu Rejonowego (...) w P. o nr KW (...),
- b) rekompensata za mienie pozostawione poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej,
- c) środki pieniężne na rachunku bankowym spadkodawcy prowadzonym przez (...) S.A.

Uczestnik wniósł o dokonanie działu spadku po J. Z. oraz podziału majątku wspólnego poprzez: przyznanie lokalu mieszkalnego na własność wnioskodawcy, rekompensaty – na własność uczestnika postępowania P. Z., zaś środków na rachunku bankowym – po połowie na własność Z. Z. (1) i M. Z. (1), z jednoczesnym zasądzeniem spłat na rzecz pozostałych zainteresowanych, stosownie do posiadanych udziałów w masie spadkowej.

Jednocześnie uczestnik postępowania wniósł o zasądzenie od wnioskodawcy kwoty 25.894 zł tytułem 23,54 % pożytków uzyskanych z tytułu najmu wchodzącego w skład spadku lokalu mieszkalnego, przejętego przez wnioskodawcę w dniu śmierci spadkodawcy. Pismem z dnia 12 stycznia 2017 r. uczestnik sprecyzował przedmiotowe roszczenie i wniósł o zasądzenie od wnioskodawcy na swoją rzecz kwoty 22.527,78 zł tytułem zwrotu części pożytków, odpowiadających jego udziałowi w spadku po J. Z., pobranych w okresie od marca 2010 r. do października 2016 r., z tytułu czynszu najmu lokalu mieszkalnego wchodzącego w skład spadku.

Uczestniczka postępowania M. Z. (1) wniosła o przyznanie jej połowy środków na rachunku bankowym spadkodawcy oraz dokonanie działu spadku według wielkości udziałów poszczególnych spadkobierców.

Postanowieniem wydanym w dniu 14 czerwca 2017 r. Sąd Rejonowy Poznań – Stare Miasto w Poznaniu:

1. dokonał działu spadku po J. Z., po którym stwierdzenie praw do spadku nastąpiło postanowieniem Sądu Rejonowego Poznań - Stare Miasto w Poznaniu z dnia 17 kwietnia 2009 r. w sprawie I Ns 2735/08, w skład którego wchodzi:

a) stanowiący odrębną nieruchomością lokal mieszkalny numer (...), położony w P., na os. (...), do którego przynależy piwnica o powierzchni 4 m², o łącznej powierzchni użytkowej lokalu wraz z powierzchnią pomieszczeń przynależnych 57,30 m², dla którego Sąd Rejonowy (...) w P. prowadzi księgę wieczystą KW nr (...), wraz ze związanym z nim udziałem wynoszącym 533/46112 części w nieruchomości wspólnej, którą stanowi grunt oraz części budynku i urządzenia nie służące do wyłącznego użytku właścicieli poszczególnych lokali, zapisanej w księdze wieczystej KW nr (...)/ Sądu Rejonowego (...)w P., o wartości 270.000 zł,

b) środki na rachunku bankowym spadkodawcy w (...) Bank (...) S.A. w kwocie 1.171,96 zł,

c) świadczenie pieniężne stanowiące realizację prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej w wysokości 16.944,84 zł o łącznej wartości 288.116,80 zł, w ten sposób, że:

- nieruchomość lokalową opisaną w punkcie 1a) postanowienia przyznał na własność wnioskodawcy S. Z., synowi A. i K.,

- środki na rachunku bankowym spadkodawcy opisane w punkcie 1b) postanowienia przyznał po połowie uczestnikom Z. Z. (1), synowi J. i M. oraz M. Z. (1), córce J. i S.,

- równowartość świadczenia pieniężnego opisanego w punkcie 1c) przyznał na własność uczestnikowi P. Z., synowi R. i M.;

2. tytułem dopłaty zasądził na rzecz uczestnika postępowania P. Z.:

a) od wnioskodawcy S. Z. kwotę 50.626,23 zł,

b) od uczestnika postępowania Z. Z. (1) kwotę 118,53 zł,

c) od uczestniczki postępowania M. Z. (1) kwotę 118,53 zł;

3. zasądzoną w punkcie 2a) kwotę rozłożył na 5 rat płatnych w następujący sposób:

a) pierwsza rata w wysokości 10.000 zł - do dnia 31 grudnia 2017 r.,

b) druga rata w wysokości 10.000 zł - do dnia 31 grudnia 2018 r.,

c) trzecia rata w wysokości 10.000 zł - do dnia 31 grudnia 2019 r.,

d) czwarta rata w wysokości 10.000 zł - do dnia 31 grudnia 2020 r.,

e) piąta rata w wysokości 10.626,23 zł - do dnia 31 grudnia 2021 r.,

z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w zapłacie, płatnymi od dnia następnego po dniu płatności każdej raty do dnia zapłaty;

4. zasądził od wnioskodawcy:

a) na rzecz uczestnika postępowania P. Z. kwotę 15.276,89 zł,

b) na rzecz uczestnika postępowania Z. Z. (1) kwotę 105,31 zł tytułem zwrotu pożytków jakie przyniosła wchodząca w skład spadku nieruchomość lokalowa w okresie od października 2010 roku do marca 2016 roku;

5. w pozostałym zakresie wniosek uczestników postępowania P. Z. i Z. Z. (1) o zwrot pożytków oddalił;
6. kosztami postępowania obciążył wnioskodawcę i uczestników postępowania w zakresie przez nich poniesionym.

Podstawę rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia faktyczne:

J. Z. zmarł 8 maja 2007 r. w P.. Spadek po nim na podstawie testamentu własnoręcznego z dnia 5 marca 2007 r., otwartego i ogłoszonego w Sadzie Rejonowym w Poznaniu w dniu 28 września 2007 r., w sprawie III Ns 1265/07 nabyli z dobrodziejstwem inwentarza:

- prawnuk S. Z. w 13.750.000/18.058.704 części,
- wnuk P. Z. w 4.250.106/18.058.704 części,
- syn Z. Z. (1) w 29.299/18.058.704 części,
- synowa M. Z. (1) w 29.299/18.058.704 części.

Spadkodawca w testamencie własnoręcznym z dnia 5 marca 2007 r. wskazał m.in., że jest jedynym właścicielem mieszkania położonego w P., na Os. (...) oraz, że została mu przyznana rekompensata w wysokości połowy kwoty 160.000 zł, za mienie pozostawione poza granicami RP.

J. Z. na spadkobiercę swojego mieszkania w P. powołał prawnuka S. Z.. Przy czym do czasu uzyskania pełnoletności spadkobiercy, zgodnie z wolą spadkodawcy, administrację mieszkania miał sprawować zespół opiekuńczy w składzie (...) (wuj spadkobiercy), E. Z. (babka spadkobiercy) oraz K. Z. (2) (matka spadkobiercy). Do obowiązków zespołu opiekuńczego (w ramach administrowania mieszkaniem) miało należeć opłacanie należności za mieszkanie i ochrona interesów spadkobiercy.

Z kolei na spadkobiercę rekompensaty za mienie pozostawione poza granicami RP, spadkodawca powołał swojego wnuka P. Z..

Nadto spadkodawca postanowił, że jeżeli na jego koncie w (...) pozostanie jakakolwiek kwota, na spadkobierców w tej części spadku powołuje po połowie: swojego syna Z. Z. (1) oraz synową M. Z. (1).

W skład spadku po J. Z. wchodziły:

a) stanowiący odrębną nieruchomość lokal mieszkalny numer (...), położony w P., na os. (...), do którego przynależy piwnica o powierzchni 4 m², o łącznej powierzchni użytkowej lokalu wraz z powierzchnią pomieszczeń przynależnych 57,30 m², dla którego Sąd Rejonowy (...) w P. prowadzi księgę wieczystą KW nr (...), wraz ze związanym z nim udziałem wynoszącym 533/46112 części w nieruchomości wspólnej, którą stanowi grunt oraz części budynku i urządzenia nie służące do wyłącznego użytku właścicieli poszczególnych lokali, zapisanej w księdze wieczystej KW nr (...)/ Sądu Rejonowego (...)w P., o wartości 270.000 zł,

b) środki na rachunku bankowym spadkodawcy w (...) Bank (...) S.A. w kwocie 1.171,96 zł,

c) świadczenie pieniężne stanowiące realizację prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej w wysokości 16.944,84 zł

Łączna wartość spadku po J. Z. wynosiła 288.116,80 zł.

P. Z. otrzymał całość świadczenia pieniężnego, stanowiącego realizację prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej, w wysokości 16.944,84 zł.

Wnioskodawca i uczestnicy postępowania zgodnie wniesli o przyznanie na wyłączną własność wnioskodawcy lokalu mieszkalnego stanowiącego odrębną nieruchomość, położonego w P. na Os. (...), na wyłączną własność uczestnika postępowania P. Z. świadczenia pieniężnego stanowiącego realizację prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej, oraz na wyłączną własność uczestników postępowania Z. Z. (2) i M. Z. (1) w udziałach po 1/2 części, środki pieniężne zgromadzone na rachunku bankowym spadkodawcy w (...) S.A.

Zainteresowani zgodnie ustalili także, że wartość nieruchomości lokalowej wynosi 270.000 zł, wysokość rekompensaty za mienie pozostawione poza granicami RP – wynosi 16.944,84 zł, zaś stan środków na rachunku bankowym spadkodawcy w (...) S.A. – wynosi 1.171,96 zł.

W okresie od dnia otwarcia spadku do chwili obecnej, wyłącznie wnioskodawca i jego przedstawiciel ustawowy (matka K. Z. (1)) korzystali z lokalu mieszkalnego położonego w P. na Os. (...), wchodzącego w skład spadku.

W okresie od października 2010 r. do marca 2016 r. przedmiotowy lokal mieszkalny był wynajmowany przez matkę małoletniego wnioskodawcy. Czynnosc był wpłacany przez najemców na rachunek bankowy K. Z. (1).

W powyższym okresie z tytułu czynszu najmu opisanego wyżej lokalu mieszkalnego, wnioskodawca uzyskał 64.911,50 zł. Z uzyskanych pożytków wnioskodawca nie rozliczył się z pozostałymi spadkobiercami.

W tak ustalonym stanie faktycznym i po dokonaniu oceny dowodów Sąd Rejonowy zważył, że zgodnie z przepisem art. 1037 k.c. dział spadku może nastąpić bądź na mocy umowy między wszystkimi spadkobiercami, bądź na mocy orzeczenia sądu, na żądanie któregośkolwiek ze spadkobierców. Wniosek o dział spadku może złożyć także spadkobierca zmarłego spadkobiercy. Przedmiotem działu jest majątek, który stanowił własność spadkodawcy. Zgodnie z art. 684 k.p.c. skład i wartość spadku ulegającego podziałowi ustala sąd.

W konsekwencji przyjęć należy, iż zadaniem Sądu jest ustalenie składu i wartości spadku z urzędu, w oparciu o dowody aktualne w chwili dokonywania podziału

Sąd zauważył, że skład spadku oraz wartość przedmiotów nie były sporne.

Przechodząc do rozważań nad sposobem podziału spadku Sąd podkreślił, że w sądowym postępowaniu działowym, które w zakresie materialnych uprawnień, zobowiązań i możliwych postanowień sądu określają art. 211 i 212 k.c., podstawową wytyczną procesową jest art. 687 k.p.c., zgodnie z którym sąd wydając postanowienie działowe, powinien uwzględnić zgodny wniosek uczestników postępowania, jako najbardziej sprawiedliwy i pożądaný. Gdy wszyscy spadkobiercy złożą zgodny wniosek co do sposobu podziału masy spadkowej, sąd wyda postanowienie odpowiadające treści tego wniosku oczywiście pod warunkiem, że uzgodniony sposób nie sprzeciwia się prawu, ani zasadom współżycia społecznego, ani też nie narusza w sposób rażący interesu osób uprawnionych. Gdy do uzgodnienia stanowisk współspadkobierców nie dojdzie, Sąd winien dokonać działu spadku w oparciu o przepisy Kodeksu postępowania cywilnego, stosując odpowiednio przepisy dotyczące zniesienia współwłasności (art. 687 k.p.c. w zw. z art. 688 k.p.c.). W pierwszej kolejności zatem znajduje zastosowanie podział w naturze w wersji pełnej (art. 211 w zw. z 212 § 1 k.c.), a w dalszej kolejności przyznanie poszczególnych części (po podziale) niektórym ze współwłaścicieli, przyznanie całości jednemu ze współwłaścicieli z obowiązkiem spłaty pozostałych lub ostatecznie zarządzenie sprzedaży licytacyjnej stosownie do przepisów kodeksu postępowania cywilnego (art. 212 § 2 k.c.).

W niniejszej sprawie zainteresowani ostatecznie ustalili sposób dokonania działu spadku po J. Z. zgodnie uznając, że lokal mieszkalny położony w P. na Os. (...), ma przyspaść wnioskodawcy S. Z., rekompensata pieniężna za mienie pozostawione poza granicami RP – uczestnikowi postępowania P. Z., zaś środki na rachunku bankowym spadkodawcy w (...) S.A. – w udziałach po 1/2 części uczestnikom Z. Z. (1) i M. Z. (1). Zatem zgodnie z brzmieniem przepisu art. 622 § 2 k.p.c., uzgodniony projekt podziału w tym zakresie był dla Sądu wiążący.

Zasądając od wnioskodawcy i uczestników postępowania M. Z. (1) i Z. Z. (1) na rzecz uczestnika postępowania P. Z. dopłaty, Sąd kierował się wartością spadku ustaloną w toku postępowania zgodnie przez wszystkich zainteresowanych.

Zgodnie z powyższymi ustaleniami, łączna wartość spadku po J. Z. wynosiła 288.116,80 zł. Biorąc zatem pod uwagę wielkość udziałów poszczególnych zainteresowanych w spadku po J. Z., wyrażona w pieniądzu wartość ich udziałów kształtowała się następująco:

- S. Z. 13.750.000/18.058.704 z 288.116,80 zł = 219.373,77 zł,
- P. Z. 4.250.106/18.058.704 z 288.116,80 zł = 67.808,13 zł,
- Z. Z. (1) i M. Z. (1) 29.299/18.058.704 z 288.116,80 zł = 467,45 zł.

Uwzględniając przy tym wartość poszczególnych składników majątku spadkowego oraz to komu zostały one przyznane:

- lokal mieszkalny położony w P. na Os. (...) o wartości 270.000 zł – S. Z., posiadającemu udział 13.750.000/18.058.704 części spadku o wartości 219.373,77 zł,
- rekompensata za mienie pozostawione poza granicami RP o wartości 16.944,84 zł – P. Z., posiadającemu udział w wysokości 4.250.106/18.058.704 części spadku o wartości 67.808,13 zł,
- środki na rachunku bankowym spadkodawcy w (...) S.A. o wartości 1.171,96 zł – po połowie M. Z. (1) i Z. Z. (1), posiadającym udziały w wysokości po 29.299/18.058.704 części spadku o wartości po 467,45 zł (łącznie 934,90 zł),

Sąd stwierdził, że zobowiązanymi do dopłat byli zainteresowani, którym przyznane zostały lokal mieszkalny położony w P. na Os. (...) oraz środki na rachunku bankowym spadkodawcy, albowiem otrzymali w wyniku działu spadku składniki majątku spadkowego o wartości przewyższającej wartość ich udziału w spadku {w przypadku wnioskodawcy o 50.626,23 zł [270.000 zł (wartość przyznanego mu składnika majątku spadkowego) – 219.373,77 zł (wartość jego udziału w spadku) = 50.626,23 zł], w przypadku uczestników postępowania M. Z. (1) i Z. Z. (1) – o 118,53 zł [585,98 zł (wartość połowy środków na rachunku bankowym spadkodawcy przyznanych im wyniku działu spadku) – 467,45 zł (wartość ich udziałów w spadku) = 118,53 zł]}. Natomiast uprawionym do dopłaty był uczestnik postępowania P. Z., albowiem w wyniku działu otrzymał składnik majątku spadkowego o wartości niższej niż wartość jego udziału w spadku o 50.863,29 zł [67.808,13 zł (wartość jego udziału w spadku) – 16.944,84 zł (wartość przyznanego mu składnika majątku spadkowego) = 50.863,29 zł].

Skoro zatem wnioskodawca otrzymał składnik majątku spadkowego o wartości wyższej o 50.626,23 zł od wartości jego udziału w spadku, a uczestnicy postępowania M. Z. (1) i Z. Z. (1) otrzymali składniki majątku spadkowego o wartości o 118,53 zł wyższej od wartości ich udziałów w spadku, zaś uczestnik P. Z. otrzymał składnik majątku spadkowego o wartości niższej o 50.863,29 zł od wartości jego udziału w spadku, to wnioskodawca i uczestnicy Z. Z. (1) i M. Z. (1) winni dokonać na rzecz uczestnika P. Z. dopłat o wartości przewyższającej wartość ich udziałów w spadku po J. Z..

Jako niezasadne Sąd ocenił twierdzenia wnioskodawcy jakoby zgodnie z wolą spadkodawcy, składnik majątku spadkowego w postaci lokalu mieszkalnego położonego w P. na Os. (...), miał mu przyspaść bez spłat na rzecz pozostałych spadkobierców. Takiej treści zapisu brak jest w testamentie spadkodawcy z dnia 5 marca 2007r. Nadto spadkodawca, sporządzając testament o takiej treści, musiał zdawać sobie sprawę, że majątek pozostały po jego śmierci, przypadnie poszczególnym spadkobiercom w udziałach odpowiadających wartością przyznanym im składnikom majątku spadkowego, co z kolei (przy okazji działu spadku) będzie rodziło konieczność wyrównania udziałów tych spadkobierców, których wartość była wyższa, aniżeli wartość przyznanych im składników majątku spadkowego, poprzez stosowne dopłaty. Jedynie świadoma rezygnacja tych spadkobierców z przysługującego im z powyższego tytułu roszczenia, mogłaby spowodować dokonanie działu spadku bez wzajemnych spłat i dopłat, co jednak w niniejszym postępowaniu nie miało miejsca. Sąd przypominał bowiem, że uczestnik postępowania P. Z. domagał się dopłat wyrównujących jego udział w spadku.

Zdaniem Sądu, nie miał on uprawnienia, ani obowiązku do dokonywania jakiegokolwiek korekty postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po J. Z., wydanego w dniu 17 kwietnia 2009 r., w sprawie I Ns 2735/08, jak życzył

sobie tego wnioskodawca. Sąd dokonujący działu spadku był bowiem związany prawomocnym postanowieniem o stwierdzeniu nabycia spadku, w odniesieniu do udziałów poszczególnych spadkobierców w majątku spadkowym. Stąd też ustalone w prawomocnym postanowieniu z dnia 17 kwietnia 2009 r., wydanym w sprawie I Ns 2735/08, udziały poszczególnych spadkobierców w spadku, były dla sądu dokonującego działu spadku wiążące.

Jako chybiony Sąd ocenił wniosek uczestnika postępowania P. Z., aby nie zaliczać na jego schedę spadkową, wypłaconego mu do tej pory świadczenia pieniężnego stanowiącego realizację prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej w wysokości 16.944,84 zł. Brak było bowiem podstawy prawnej ku temu. Nie budziło bowiem wątpliwości, że wypłata powyższych środków stanowiła częściowe zaspokojenie jego roszczeń z tytułu działu spadku. Nadto uczestnik przyznał, że otrzymał całość środków z powyższego tytułu.

Następnie Sąd zauważył, że zgodnie z brzmieniem przepisu art. 212 § 3 kc, jeżeli ustalone zostały dopłaty lub spłaty, sąd oznaczy termin i sposób ich uiszczenia, wysokość i termin uiszczenia odsetek, a w razie potrzeby także sposób ich zabezpieczenia. W razie rozłożenia spłat lub dopłat na raty terminy ich uiszczenia nie mogą łącznie przekraczać lat dziesięciu. Zabezpieczenia zaś sąd powinien dokonać w sytuacji, gdy w okolicznościach konkretnej sprawy istnieje niebezpieczeństwo, że brak takiego zabezpieczenia utrudni lub uniemożliwi realizację uprawnień współwłaściciela.

W rozpatrywanej sprawie, z uwagi na niewielką wartość zasądzoną od uczestników postępowania M. Z. (1) i Z. Z. (1) dopłaty (118,53 zł), sąd nie rozważał - zgodnie z art. 212 § 3 kc - rozłożenia ich na raty czy odroczenia ich płatności w czasie. Zaś brak oznaczenia terminu i sposobu uiszczenia dopłat oznacza, że będą one płatne niezwłocznie po uprawomocnieniu się postanowienia w przedmiocie działu spadku i od tej chwili uczestnicy postępowania pozostawali będą w opóźnieniu w rozumieniu art. 481 § 1 kc ze skutkami określonymi przez ten przepis.

Z kolei zasądzając dopłaty od wnioskodawcy S. Z., Sąd rozłożył zasądzoną z tego tytułu kwotę 50.626,23 zł na pięć rat, płatnych w następujący sposób:

- a) pierwsza rata w wysokości 10.000 zł - do dnia 31 grudnia 2017 r.,
- b) druga rata w wysokości 10.000 zł - do dnia 31 grudnia 2018 r.,
- c) trzecia rata w wysokości 10.000 zł - do dnia 31 grudnia 2019 r.,
- d) czwarta rata w wysokości 10.000 zł - do dnia 31 grudnia 2020 r.,
- e) piąta rata w wysokości 10.626,23 zł - do dnia 31 grudnia 2021 r.,

z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w zapłacie, płatnymi od dnia następnego po dniu płatności każdej raty do dnia zapłaty (punkt 3 postanowienia).

Ustalając taki sposób i termin uiszczenia dopłat, sąd brał pod uwagę zarówno interes zobowiązanego do spłat wnioskodawcy jak i uprawnionego uczestnika postępowania P. Z..

Sąd miał przy tym na uwadze, że zobowiązany do dopłaty wnioskodawca jest osobą bardzo młodą (ma 19 lat), uczącą się i nie posiadającą własnego źródła utrzymania. Pozostaje na utrzymaniu matki, której wynagrodzenie kształtuje się na poziomie ok. 1.500 zł. Bieżące dochody matki wnioskodawcy uniemożliwiają zatem uiszczenie dopłat bezpośrednio po uprawomocnieniu się postanowienia. Dlatego też należało dać wnioskodawcy odpowiedni czas w celu podjęcia działań zmierzających do uzyskania środków finansowych na dopłaty w inny sposób niż z bieżących dochodów. Jednocześnie sąd uwzględnił, że w wyniku działu spadku wnioskodawca otrzymał najcenniejszy składnik majątku spadkowego, o wartości 270.000 zł, który – co istotne – nie jest w żaden sposób obciążony. Będzie zatem posiadał majątek, który będzie mógł stanowić zabezpieczenie dopłat i który, w ocenie Sądu, umożliwi mu zgromadzenie środków na ich uiszczenie w ustalonych przez sąd terminach, czy to w wyniku sprzedaży nieruchomości, czy też zaciągnięcia kredytu na ten cel. Uczestnik postępowania P. Z. nie wskazywał przy tym, by jego sytuacja majątkowa i życiowa wymagała

jednorazowej i szybkiej spłaty. Należało także wziąć pod uwagę, że uczestnik otrzymał już w całości świadczenie pieniężne stanowiące rekompensatę za mienie pozostawione poza granicami RP w wysokości 16.944,84 zł, zatem jego udział w spadku częściowo został już pokryty.

Jednocześnie sąd doszedł do wniosku, że rozłożenie dopłat na raty i odroczenie terminu ich płatności na dłuższy okres, naruszałoby interes uczestnika P. Z., który w wyniku działu spadku, otrzymał składnik majątku o zdecydowanie niższej wartości niż przysługujący mu udział w spadku.

W ocenie Sądu ustalone raty i terminy płatności dopłaty zasadzonej od wnioskodawcy, uwzględniają interes wszystkich zainteresowanych.

Dodatkowo Sąd w oparciu o przepis art. 212 § 3 kc, zasądził odsetki za opóźnienie w wysokości ustawowej, płatne od dnia następnego po upływie terminu płatności poszczególnych rat do dnia zapłaty, które z jednej strony będą pełniły funkcję zabezpieczającą dla uczestnika postępowania P. Z. w razie zwłoki w spełnieniu świadczenia przez wnioskodawcę, z drugiej zaś – funkcję mobilizującą dla wnioskodawcy zobowiązanego do dopłat, do ich uiszczenia w terminie.

Następnie Sąd poddał ocenie roszczenie o rozliczenie pożytków uzyskanych przez wnioskodawcę z tytułu posiadania składnika majątku spadkowego, w postaci lokalu mieszkalnego położonego w P. na Os. (...).

Zgodnie z brzmieniem przepisu art. 686 kpc, w postępowaniu działowym sąd rozstrzyga także o wzajemnych roszczeniach między współspadkobiercami z tytułu posiadania poszczególnych przedmiotów spadkowych, pobranych pożytków i innych przychodów, poczynionych na spadek nakładów i spłaconych długów spadkowych. Roszczenia, o których mowa w art. 686 kpc, rozpoznawane są w postępowaniu o dział spadku jedynie ubocznie i wyłącznie na wniosek, co pozwala przyjąć, że sąd jest związany żądaniem zgłoszonym z tego tytułu w postępowaniu działowym i w tym zakresie nie działa z urzędu, a zasądzenie jakichkolwiek kwot z powyższych tytułów uzależnione jest od wykazania ich co do zasady jak i co do wysokości przez osoby zgłaszające takie roszczenia (zgodnie z ogólną regułą dowodową z art. 6 kc).

Sąd podkreślił, że w stosunkach między współspadkobiercami w sferze prawa do korzystania z rzeczy wspólnej, zastosowanie ma art. 207 kc, który zapewnia każdemu współspadkobiercy prawo do udziału w pożytkach i innych przychodach w stosunku do wielkości posiadanego udziału. Zatem w konsekwencji pobrania przez jednego z nich pożytków ponad udział, powstaje obowiązek zwrotu lub stosownego rozliczenia się w fazie działu spadku z pozostałymi spadkobiercami.

W rozpatrywanej sprawie nie budziło wątpliwości i pozostawało poza sporem, że od dnia otwarcia spadku, wyłącznie wnioskodawca i jego przedstawiciel ustawowy (matka K. Z. (1)) korzystali z lokalu mieszkalnego położonego w P. na Os. (...), wchodzącego w skład spadku.

Bezsporne było również, że w okresie od października 2010 r. do marca 2016 r. przedmiotowy lokal mieszkalny był wynajmowany przez matkę małoletniego wnioskodawcy oraz, że z uzyskanych pożytków wnioskodawca nie rozliczył się z pozostałymi spadkobiercami.

Ze zgromadzonych w niniejszym postępowaniu dokumentów (historii rachunków bankowych K. Z. (1) za okres od października 2010 r. do marca 2016 r.) wynika, że z tytułu czynszu najmu opisanego wyżej lokalu mieszkalnego, wnioskodawca uzyskał 64.911,50 zł.

W związku z powyższym wnioskodawca winien zwrócić: na rzecz uczestnika postępowania P. Z. kwotę 15.276,89 zł ($4.250.106/18.058.704 \times 64.911,50 \text{ zł} = 15.276,89 \text{ zł}$) i na rzecz uczestnika postępowania Z. Z. (1) kwotę 105,31 zł ($29.299/18.058.704 \times 64.911,50 \text{ zł} = 105,31 \text{ zł}$) i takie też kwoty sąd zasądził od wnioskodawcy na rzecz uczestników postępowania tytułem zwrotu pożytków jakie przyniosła wchodząca w skład spadku nieruchomość lokalowa (punkt 4 postanowienia), w pozostałym zakresie oddalając wnioski uczestników postępowania (punkt 5 postanowienia).

Sąd podkreślił, że określenie należnych uczestnikom postępowania kwot z tytułu rozliczenia pożytków z przedmiotu objętego wspólnością majątku spadkowego, nastąpiło wyłącznie w oparciu o zliczenie przez sąd wpłat dokonywanych na rachunek bankowy przedstawiciela ustawowego wnioskodawcy K. Z. (1) tytułem czynszu za lokal na os. (...). Albowiem wobec cofnięcia przez uczestnika P. Z. wniosku o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego na okoliczność możliwego do uzyskania czynszu najmu przedmiotowego lokalu w okresie od października 2010 r. do marca 2016 r., sąd mógł ustalić wartość rzeczywiście pobranych pożytków jedynie w oparciu o przedstawione dokumenty, z których wynikało, że w powyższym okresie pobrane pożytki wynosiły 64.911,50 zł. W takim przypadku (bez przeprowadzania dowodu z opinii biegłego) jakiegokolwiek uśrednianie czynszu i przeliczanie go przez ilość miesięcy we wskazanym wyżej okresie, jak wskazywał uczestnik P. Z., nie mogło mieć miejsca. Mogło być bowiem tak, że w niektórych miesiącach pożytki nie były pobierane (na co wskazywały przerwy w opłacaniu czynszu w powyższym okresie). Wówczas obciążanie wnioskodawcy obowiązkiem zwrotu pożytków, których nie pobrał byłoby dla niego krzywdzące i niezgodne z dyspozycją art. 207 kc. Uczestnik zaś nie wykazał, że pomimo braku wpłat na rachunek bankowy matki wnioskodawcy, w tym okresie uzyskiwała ona pożytki z tytułu wynajmu przedmiotowego lokalu.

W ocenie Sądu, wbrew twierdzeniom wnioskodawcy, testament spadkodawcy nie przesądzał o tym, że nieruchomości lokalowa wchodząca w skład spadku ma przyspaść wnioskodawcy bez żadnych obciążeń i bez obowiązku rozliczenia się z uzyskanych pożytków z pozostałymi współspadkobiercami. A powołany w nim przez spadkodawcę „zespół opiekuńczy” miał obowiązek jedynie administrowania nieruchomością, uiszczania należności za mieszkanie i ochrony interesów małoletniego spadkobiercy. Zaś pojęcie „administrowanie nieruchomością” w ocenie sądu oznaczało możliwość dysponowania lokalem, w tym jego wynajmowania, ale nie zwalniało z obowiązku rozliczenia się z pozostałymi współspadkobiercami. Zresztą spadkodawca nie mógłby mocą testamentu wyłączyć uprawnień współspadkobierców do domagania się części pożytków jakie przyniósł przedmiot wchodzący w skład spadku, albowiem wynikają one wprost z ustawy – art. 207 kc, który ma co prawda charakter dyspozytywny, to jednak umożliwia jedynie współspadkobiercom (a nie spadkodawcy) odmienne określenie zasad partycypacji w pożytkach i innych przychodach z przedmiotów objętych wspólnością majątku spadkowego. W niniejszej zaś sprawie do odmiennego ustalenia między współspadkobiercami J. Z. powyższych zasad nie doszło.

Nie miało przy tym znaczenia, że przedstawiciel ustawowy wnioskodawcy – jak twierdził – z pożytków uzyskiwanych z wynajmu lokalu wchodzącego w skład spadku, pokrywał wydatki z tytułu jego użytkowania na rzecz spółdzielni. Na analogicznych zasadach jak uczestnicy postępowania, wnioskodawca mógł bowiem domagać się rozliczenia w postępowaniu działowym z pozostałymi spadkobiercami wydatków poniesionych na przedmiot objęty wspólnością majątku spadkowego, czego jednak nie uczynił.

Wydatki, o których mowa w art. 207 kc, są bowiem związane z rzeczą wspólną, jeżeli potrzeba ich poniesienia wynika z normalnej eksploatacji i zasad prawidłowej gospodarki. Należą tu zarówno wydatki konieczne, jak i użyteczne, chyba że te ostatnie służą tylko dla wygody jednego lub kilku współwłaścicieli i zostały poniesione tylko w jego (ich) interesie. Ciężarami, o których mowa w art. 207 kc, są podatki i inne świadczenia o charakterze publicznoprawnym, obciążające współwłaścicieli ze względu na nieruchomości będącą przedmiotem współwłasności.

Nie miało przy tym znaczenia, że od daty otwarcia spadku wyłącznie wnioskodawca i jego przedstawiciel ustawowy (z pominięciem pozostałych spadkobierców) korzystał z nieruchomości położonej w P. na Os. (...). Sąd zaakcentował bowiem, że roszczenia o rozliczenie pożytków z rzeczy objętej wspólnością majątku spadkowego i poniesionych na nią wydatków, nie zmieniają swego charakteru z tej przyczyny, że jeden z współspadkobierców korzysta *via facti* wyłącznie z rzeczy wspólnej. Okoliczność, iż inni współspadkobiercy nie mają, ani nie realizują w drodze roszczenia, swojego uprawnienia do współposiadania rzeczy lub posiadania wyodrębnionej części rzeczy, nie stanowi przeszkody do domagania się przez nich partycypowania w przychodach z rzeczy, jeżeli przynosi ona dochody. W analogiczny sposób Sąd potraktował ciężący na wszystkich spadkobiercach obowiązek ponoszenia wydatków i ciężarów związanych z rzeczą wspólną. Żądanie takie ograniczone jest jedynie wielkością udziału w spadku. Każdemu ze współspadkobierców bowiem przypada, w części odpowiadającej wielkości jego udziału, wyłączne i niezależne uprawnienie do korzystania

z pożytków i ciąży na nim obowiązek ponoszenia wydatków i ciężarów jakie rodzi przedmiot wspólności majątkowej spadkowej.

O kosztach postępowania sąd orzekł na podstawie art. 520 § 1 kpc.

Z powyższym rozstrzygnięciem nie zgodził się wnioskodawca S. Z., który wywiódł apelację, zaskarżając postanowienie w części, tj. co do:

- punktu 1 lit. c postanowienia (części wyliczającej skład spadku),
- punktu 1 lit. c postanowienia (części przyznającej własność po słowach „w ten sposób, że”),
- punktu 2, 3, 4 postanowienia (w całości) odnoszącej się do spłat, rozłożenia na raty, zwrotu pożytków,

zarzucając naruszenie:

- przepisów art. 677 §1 k.p.c. przez pominięcie w toku ocen wielkości udziału przez uczestnika P. Z. określonego w postanowieniu o stwierdzenie nabycia spadku (4.250.106/18.058704) opartego o treść testamentu i zgodne oświadczenie w przedmiocie wartości majątku spadkowego wszystkich spadkobierców z dnia 10.03.2009r. (mienie zabużańskie wyceniono na 85 tys. zł.),

- zasad ustalania stanu faktycznego przez niedopuszczalne zastąpienie określenia rekompensaty za mienie zabużańskie używanego w testamencie i oświadczeniu z dnia 10.03.2009r., i posługiwanie się (zastąpienie go) w zaskarżonym postanowieniu pojęciem „świadczenie pieniężne stanowiące realizację prawa do rekompensaty w wysokości 16.944,84zł” jako takie nieistniejące przy wszczęciu postępowań i postępowaniu niniejszym,

- zasad ustalania stanu faktycznego przez brak w treści zaskarżonego postanowienia pewnych wskazań w przedmiocie nieokreślenie sytuacji rodzinnej i majątkowej małoletniego wnioskodawcy, niefunkcjonowania lub wadliwego funkcjonowania nadzoru nad małoletnim wnioskodawcą. Był ten problem niedostrzegany przez Sąd pomimo, że wnioskodawca był małoletnim i którego matka wychowywała bez udziału ojca (stąd prawdopodobnie przysporzenia testamentowe przez pradiadka), a gdzie sąd opiekuńczy i wskazany zespół winien pełnić pieczę ,a czego nie zauważył i nie odnotował Sąd stwierdzający nabycie spadku,

- przepisów i zasad nakazujących poszanowanie woli spadkodawcy. Wola ta była w testamencie dokładnie wyrażona (tylko w zasadzie 2 składniki spadku) przez ściśle określenie przez spadkodawcę motywów co do treści testamentu oraz wybiegające w dorosłość 9-cio letniego spadkobiercy,

- przez niedostrzeżenie przez Sąd, że spadkodawca treścią testamentu uznał, iż w zasadzie mieszkanie zostanie wydane małoletniemu w chwili jego śmierci. Tak należy rozumieć szeroko opisaną wolę spadkodawcy,

- przez nierozpoznanie sprawy przez Sąd w przedmiocie, że uczestnik P. Z. swoimi czynnościami doprowadził do pobrania jego udziału (przedmiotów) już w 2010 r., co skutkowało dokonaniem faktycznego działu przed wszczęciem niniejszego postępowania,

- przez nierozpoznanie sprawy przez Sąd równające się jej niewyjaśnieniu co do roli i istnienia w sprawie zarządu (zespołu opiekuńczego) ograniczającego współposiadanie przedmiotów spadkowych (mieszkania),

- przez niedostrzeżenie przez Sąd, że uczestnik P. Z. znał faktyczną wolę spadkodawcy chociaż chciał ją zniekształcić. Dowodzi tego niewystępowanie z powodztwem (przez kilka lat) o dopuszczenie do współposiadania mieszkania (składnika przyznanego wnioskodawcy).

Podnosząc powyższe zarzuty skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego postanowienia i przyznanie wnioskodawcy lokalu mieszkalnego bez spłat i bez obowiązku zwrotu pożytków.

W odpowiedzi na apelację uczestnik P. Z. wniósł o jej oddalenie oraz o zasądzenie od wnioskodawcy na rzecz uczestnika kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa prawnego wg norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja wnioskodawcy okazała się częściowo zasadna.

Sąd Rejonowy prawidłowo ustalił stan faktyczny, co pozwala Sądowi Okręgowemu uznać go za własny na podstawie art. 382 kpc. w zw. z art. 13 § 2 kpc. Również na aprobatę zasługiwały rozważania tego Sądu poczynione na kanwie ustaleń – są one wyczerpujące, przy czym w związku z zarzutami apelacji w zakresie rozstrzygnięcia o roszczeniu uczestników w przedmiocie pożytków rozważania te wymagały korekty.

W pierwszej kolejności Sąd Okręgowy zauważa, że w niniejszym wypadku nie może być mowy o dokonaniu umownego działu spadku – fakt, że spadkobiercy objęli przedmioty przyznane im przez spadkodawcę, nie świadczy o złożeniu zgodnych oświadczeń woli w tym przedmiocie, niezależnie od okoliczności, że nie została zachowana forma aktu notarialnego. Powołany przez spadkodawcę „zespół opiekuńczy” miał służyć wyłącznie pomocą małoletniemu spadkodawcy w zarządzaniu lokalem mieszkalnym przyznanym mu w testamencie. Prawidłowo również Sąd Rejonowy określił charakter prawa majątkowego w postaci świadczenia pieniężnego stanowiącego realizację prawa do rekompensaty, taka jest bowiem istota tego prawa.

Sądy obu instancji były związane prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego Poznań – Stare Miasto w Poznaniu z dnia 17 kwietnia 2009 r. Z akt sprawy II Ns 2735/08 wynika, że wnioskodawca dwukrotnie domagał się sprostowania lub wykładni tego postanowienia, jednak oba wnioski zostały zwrócone. Wprawdzie w aktach sprawy bark dowodu doręczenia wnioskodawcy tych zarządzeń, ale nie wpływa to na ocenę ich skuteczności, ponieważ są one niezaskarżalne. W niniejszym postępowaniu nie było zatem możliwości weryfikacji udziałów w spadku określonych w powyższym postanowieniu.

Ubocznie jedynie Sąd Okręgowy zwraca uwagę na powołane przez Sąd I instancji stanowisko wyrażone przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 19 maja 1975 r. (III CRN 87/75), zgodnie z którym nawet błędna ocena przez spadkodawcę, że przedmiot, którym „obdarował” spadkobiercę wchodzi do spadku, nie pozbawia „obdarowanego” statusu spadkobiercy w udziale odpowiadającym wartości tego składnika. Tym bardziej zatem w niniejszym wypadku okoliczność, że spadkodawca błędnie ocenił wartość przedmiotu, który przeznaczył dla jednego ze spadkobierców, nie ma wpływu na ocenę wysokości udziałów w spadku ustalonych na podstawie art. 961 kc. Decyduje bowiem wola spadkodawcy i jego wyobrażenie o wartościach praw majątkowych przeznaczonych dla poszczególnych spadkobierców. Niewątpliwie wolą spadkodawcy było przyznanie każdemu ze spadkobierców praw o określonej wartości bez obowiązku dopłat i w tym sensie jego omyłka wywiera negatywne skutki wobec wnioskodawcy, jednak z drugiej strony wolą spadkodawcy było, aby uczestnik P. Z. otrzymał prawo majątkowe wartości 80.000 zł.

Nie budziła zatem wątpliwości Sądu Okręgowego prawidłowość zaskarżonego rozstrzygnięcia w przedmiocie działu spadku. Sąd Rejonowy prawidłowo przyjął wielkość udziałów w spadku przysługujących poszczególnym spadkobiercom na podstawie prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, a przy braku sporu co do sposobu dokonania działu i przy bezspornej wartości poszczególnych składników majątku spadkowego, zachodziła konieczność rozstrzygnięcia o dopłatach. Ich wysokość została obliczona prawidłowo, a sposób zapłaty w ratach został dostosowany z jednej strony do możliwości wnioskodawcy, z drugiej uwzględnia interes uczestnika. Słusznie Sąd Rejonowy przy ocenie sytuacji wnioskodawcy, w tym jego zdolności do uiszczenia dopłaty, ocenił sytuację jego matki. Przy ocenie tej zdolności nie można abstrahować od faktu, że wnioskodawca otrzymuje w wyniku działu nieruchomości lokalową znacznej wartości, który może mu służyć jako zabezpieczenie ewentualnego zobowiązania kredytowego albo który wnioskodawca może zbyć i po dokonaniu spłaty nabyć inny lokal o mniejszej powierzchni. Okoliczności sprawy nie mogą natomiast pozbawiać uczestników należnych im dopłat.

Natomiast apelacja zasługiwała na uwzględnienie w części, w jakiej zwalczała obciążenie wnioskodawcy obowiązkiem rozliczenia się z uczestnikami z pożytków pobranych z tytułu czynszu najmu lokalu przyznanego ostatecznie wnioskodawcy na własność, a pozostającego w jego wyłącznym posiadaniu od otwarcia spadku.

Analiza materiału dowodowego zgromadzonego w aktach sprawy niniejszej oraz sprawy o stwierdzenie nabycia spadku prowadzi do wniosku, że niekwestionowaną wolą spadkodawcy wyrażoną w testamencie było przekazanie składników majątku poszczególnym spadkobiercom. W wykonaniu tej woli spadkodawca w testamencie przyznał uczestnikowi P. Z. wyłączne prawo do pobrania świadczenia z tytułu rekompensaty za mienie pozostawione za granicą Polski, a lokal mieszkalnego do wyłącznej dyspozycji małoletniego wówczas wnioskodawcy. Wynika to przede wszystkim z treści samego testamentu, w którym wnioskodawca zawarł wymóg, by w lokalu na stałe był zameldowany wyłącznie małoletni wnioskodawca i przewidział sposób administrowania lokalem za małoletniego w jego imieniu i w jego interesie przez „zespół opiekuńczy” do czasu uzyskania pełnoletności. Niewątpliwie zatem intencją spadkodawcy było, by małoletni z wyłączeniem pozostałych spadkobierców korzystał z lokalu, bez obowiązku rozliczenia się z nimi z uzyskanych pożytków. Wola ta była akceptowana przez wszystkich spadkobierców, co wynika wprost z pisma uczestnika P. Z. z dnia 18 czerwca 2014 r.

Pozwala to na ustalenie, że między współspadkobiercami doszło do zawarcia w sposób dorozumiany umowy o podział przedmiotów spadkowych do wyłącznego korzystania (quod usum), w wyniku którego wszyscy współspadkobiercy uprawnieni do posiadania wszystkich przedmiotów spadkowych, realizując wolę spadkodawcy, godzili się na to, by lokal mieszkalny był w wyłącznej dyspozycji wnioskodawcy, a co za tym idzie, by wyłącznie wnioskodawca miał prawo pobierania pożytków.

Współwłaściciele mogą w drodze umowy zmodyfikować ustawowy sposób korzystania i poprzez podział quoad usum ustanowić możliwość wyłącznego korzystania z wydzielonych części rzeczy przez poszczególnych współwłaścicieli. Umowa taka, stanowi jednak ingerencję w sferę własności poszczególnych współwłaścicieli i dlatego dla jej zawarcia potrzeba jest zgoda wszystkich współwłaścicieli – w tym zakresie Sąd Okręgowy podziela stanowisko wyrażone przez Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z dnia 29 listopada 2007 r. (III CZP 94/07, M.Prawn. 2008/15/820). Umowa dotycząca sposobu korzystania z rzeczy wspólnej, może być zawarta per facta concludentia. Dorozumianym oświadczeniem woli i przystaniem na taki podział jest także milczenie i zachowanie bierne, godzenie się na faktyczny sposób korzystania z nieruchomości. Istnienie takiego podziału można więc przyjąć, gdy żaden ze współwłaścicieli nie sprzeciwia się określonej sposobowi korzystania z rzeczy wspólnej. Podział nieruchomości quoad usum może polegać na tym, że każdy ze współwłaścicieli lub niektórzy z nich otrzymują do wyłącznego użytku fizycznie wydzieloną część rzeczy i każdy z wyłączeniem innych tę część używa i czerpie z niej pożytki (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 2017 r., III CSK 137/16, niepubl.).

Umowa taka może być wypowiedziana, z tym zastrzeżeniem, że wolno ją wypowiedzieć tylko z ważnych powodów w razie zmiany okoliczności, jeżeli kwestii wypowiedzenia jej współwłaściciele w ogóle nie uregulowali. (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 1973 r., III CZP 15/73, OSNCP 1973 nr 12, poz. 208).

Wnioskodawca w sposób niezakłócony korzystał z przedmiotowego lokalu od śmierci spadkodawcy i żaden ze współspadkobierców nie rościł sobie prawa do współkorzystania z lokalu. Dopiero w piśmie z dnia 30 czerwca 2014 r. uczestnik P. Z. wyraził wolę rozliczenia wnioskodawcy z pożytków uzyskanych z tytułu najmu lokalu. Pismo to można potraktować jako wyrażające wolę wypowiedzenia zawartej w sposób dorozumiany umowy quoad usum, jednak wywołało ono skutku, ponieważ brak w jego treści powołania się na nowe okoliczności, które mogłyby stanowić ważne powody wypowiedzenia takiej umowy. Wynikający z pism uczestnika spór na tle realizacji woli spadkodawcy i wartości świadczenia z tytułu rekompensaty, takiego ważnego powodu nie mógł stanowić.

W tej sytuacji Sąd Okręgowy uznał, że wyłączne posiadanie przez wnioskodawcę przedmiotowego lokalu od chwili śmierci spadkodawcy i pobieranie pożytków nie miało charakteru bezprawnego, lecz miało umocowanie w umowie zawartej w sposób dorozumiany, będącej realizacją woli spadkodawcy. Brak było zatem podstaw do nakładania na

wnioskodawcę obowiązku rozliczenia się z pozostałymi współspadkobiercami z pobranych pożytków i roszczenie uczestników P. Z. i Z. Z. (1) z tego tytułu podlegało oddaleniu.

Mając na uwadze powyższe zaskarżone postanowienie podlegało zmianie na podstawie art. 386 § 1 kpc. w zw. z art. 13 § 2 kpc. w części uwzględniającej roszczenie uczestników o rozliczenie pożytków z lokalu i w tym zakresie roszczenia te podlegały oddaleniu.

W pozostałej części apelacja podlegała oddaleniu na podstawie art. 385 kpc. w zw. z art. 13 § 2 kpc.

Koszty postępowania odwoławczego obciążały wnioskodawcę i uczestników w zakresie przez nich poniesionym na podstawie art. 520 § 1 kpc.

Marcin Miczke Ryszard Małecki Agnieszka Śliwa